

Utrikesutskottets betänkande

1985/86:28

om balters dubbla medborgarskap, m. m.

UU
1985/86:28

Motionerna

I motion 1985/86:U518 av Birger Hagård (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att, även om Sverige *de facto* erkänt Sovjetunionens annektering av Estland, Lettland och Litauen, innebär detta icke att Sverige därmed rättsligt och formellt, dvs. *de jure*, erkänt Sovjets införlivande av de baltiska staterna.

I motion 1985/86:U519 av Hadar Cars m. fl. (fp) hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i denna motion anförts om rätt för svensk medborgare att, efter anmälan härom, befrias från sovjetiskt medborgarskap.

I motion 1985/86:U520 av Hugo Bergdahl och Karin Ahrlund (båda fp) hemställs att riksdagen begär att regeringen fortsätter och intensifierar ansträngningarna att nå en överenskommelse med sovjetiska myndigheter om att svenska medborgare av baltiskt ursprung skall slippa sitt påtvingade sovjetiska medborgarskap.

Utskottet

I motion U518 anförts att, även om Sovjets annektering av de baltiska staterna erkändes *de facto* av den svenska regeringen år 1940, det finns anledning klart uttala att detta inte innebär ett erkännande *de jure* av dessa staters införlivande med Sovjetunionen.

Den svenska regeringens inställning har utförligt redovisats i ett interpellationssvar av utrikesministern den 12 december 1968. I detta konstateras bl. a. att den dåvarande samlingsregeringen från sommaren 1940 vidtog olika åtgärder som innebar erkännande av de baltiska staternas införlivande med Sovjetunionen. Sålunda överlämnades i augusti 1940 genom svensk förmedling de baltiska staternas beskickningar till Sovjetunionens härvarande beskickning; i maj året därpå avslutades ett svenskt-sovjetiskt regeringsavtal om ersättning för svenska fordringar i Baltikum.

Avgörande för samlingsregeringens ställningstagande var, enligt vad som utsägs i ovannämnda interpellationssvar, att den sovjetiska regeringen efter införlivandet av de baltiska staterna fick anses upprätthålla faktisk kontroll över dessa områden och där utöva suveräna befogenheter.

Införlivandet av de tre baltiska staterna är, såsom även anförts i motionen,

sålunda en sedan många år erkänd realitet. Mot denna bakgrund, och då utskottet inte kan finna att något nu skulle ha inträffat som gör ett uttalande av i motionen föreslagen innebörd påkallat, avstyrks motion U518.

I motionerna U519 och U520 behandlas frågan om i Sverige bosatta balters dubbla medborgarskap. Detta är ett ärende som åtskilliga gånger varit föremål för utskottets ställningstagande, senast i betänkandet UU 1984/85:17. Därvid har problemets bakgrund och natur tämligen ingående redovisats, liksom den principiella skillnaden mellan svensk och sovjetisk lagstiftning vad gäller förvärv och förlust av medborgarskap; för befrielse från sovjetiskt medborgarskap krävs särskild ansökan hos de sovjetiska myndigheterna.

Motionärerna hemställer att regeringen fortsätter och intensifierar sina ansträngningar att söka nå en överenskommelse med Sovjetunionen i denna fråga.

Utskottet noterar att regeringen vid upprepade tillfällen genom åren tagit initiativ för att få till stånd en reglering av situationen. Dessa återkommande propåer från svensk sida har emellertid hittills inte lett till något positivt resultat.

Enligt vad utskottet erfar togs frågan åter upp i samband med statsministerns besök i Moskva nyligen. Utskottet konstaterar således att ansträngningarna att söka förbättra situationen fortsätter. I avvaktan på resultatet av denna senaste framstöt anser utskottet inte påkallat att riksdagen nu gör något ytterligare uttalande.

Motionerna U519 och U520 får därmed anses besvarade.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1985/86:U518,
2. att riksdagen förklarar motionerna 1985/86:U519 och 1985/86:U520 besvarade med vad utskottet anför.

Stockholm den 15 maj 1986

På utrikesutskottets vägnar

Stig Alemyr

Närvarande: Stig Alemyr (s), Karin Söder (c), Sture Ericson (s), Axel Andersson (s), Maj-Lis Löw (s), Margaretha af Ugglas (m), Bengt Silfverstrand (s), Karl-Erik Svartberg (s), Rune Ångström (fp), Nils T Svensson (s), Gunnel Jonäng (c), Bertil Måbrink (vpk), Anita Bråkenhielm (m), Maria Leissner (fp) och Ivar Virgin (m).

Särskilt yttrande

Margaretha af Ugglas, Anita Bråkenhielm och Ivar Virgin (alla m) anför:

Rätten till självbestämmande är en av de viktigaste principerna i FN:s stadga. Den finns också uttryckt i t. ex. 1966 års konvention om ekonomiska, sociala

och kulturella rättigheter och i konventionen från samma år om medborgerliga och politiska rättigheter. I slutdokumentet från ESK i Helsingfors år 1975 förpliktar sig de deltagande staterna att respektera folkens lika rättigheter och självbestämmanderätt; folkens självbestämmande uppfattas i dag inte längre som en politisk princip utan som en både kollektiv och individuell rättighet.

Införlivandet av de tre baltiska staterna med Sovjetunionen är en klar kränkning av denna rättighet. Detta är också anledningen till att många länder inte rättsligt accepterat införlivandet av de tre staterna. För svensk del vidtog, som framgår av betänkandet, regeringen i början av 1940-talet vissa åtgärder innebärande ett accepterande av den uppkomna situationen i de baltiska staterna, nämligen att den sovjetiska regeringen fick anses upprätthålla faktisk kontroll över dessa områden och där utöva suveräna befogenheter. Det kan enligt vår uppfattning knappast vara meningsfullt att i dag, fyrtiofem år senare, göra nya uttalanden i denna fråga.

Vi anser det emellertid angeläget att utvecklingen i de baltiska staterna följs mycket noga och att de direktkontakter upprätthålls som är möjliga under rådande förhållanden. Vad gäller respekten för de mänskliga rättigheterna har under senare år dess värre en försämring rapporterats. En förryskningsprocess, syftande till att minska andelen balter i den lokala befolkningen, har, liksom förföljelser och förtryck mot oliktankande, medborgarrättsgrupper osv. hört till inslagen i denna process. Detta är djupt oroande. Vi menar att regeringen i lämpliga sammanhang, t. ex. inom ramen för ESK-processen, bör påtala de övergrepp som sker samt vidare aktivt verka för utbyggda förbindelser inom t. ex. vetenskap, kultur och handel såsom en form av ökat stöd för de baltiska folken.

